

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
MORBIS ÆSTIVIS,

Quam

AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. PORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE
PUBLICO ORDINARIO, ETC.

FACULT. MEDICÆ SENIORE

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DO-
CTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSUVETIS,

ANNO MDCCXLV. D. SEPTEMBR.

PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET

AUCTOR ET RESPONDENS

CHRISTIAN GOTTLOB NEUBAUR,

FRAUSTADIO POLONUS.

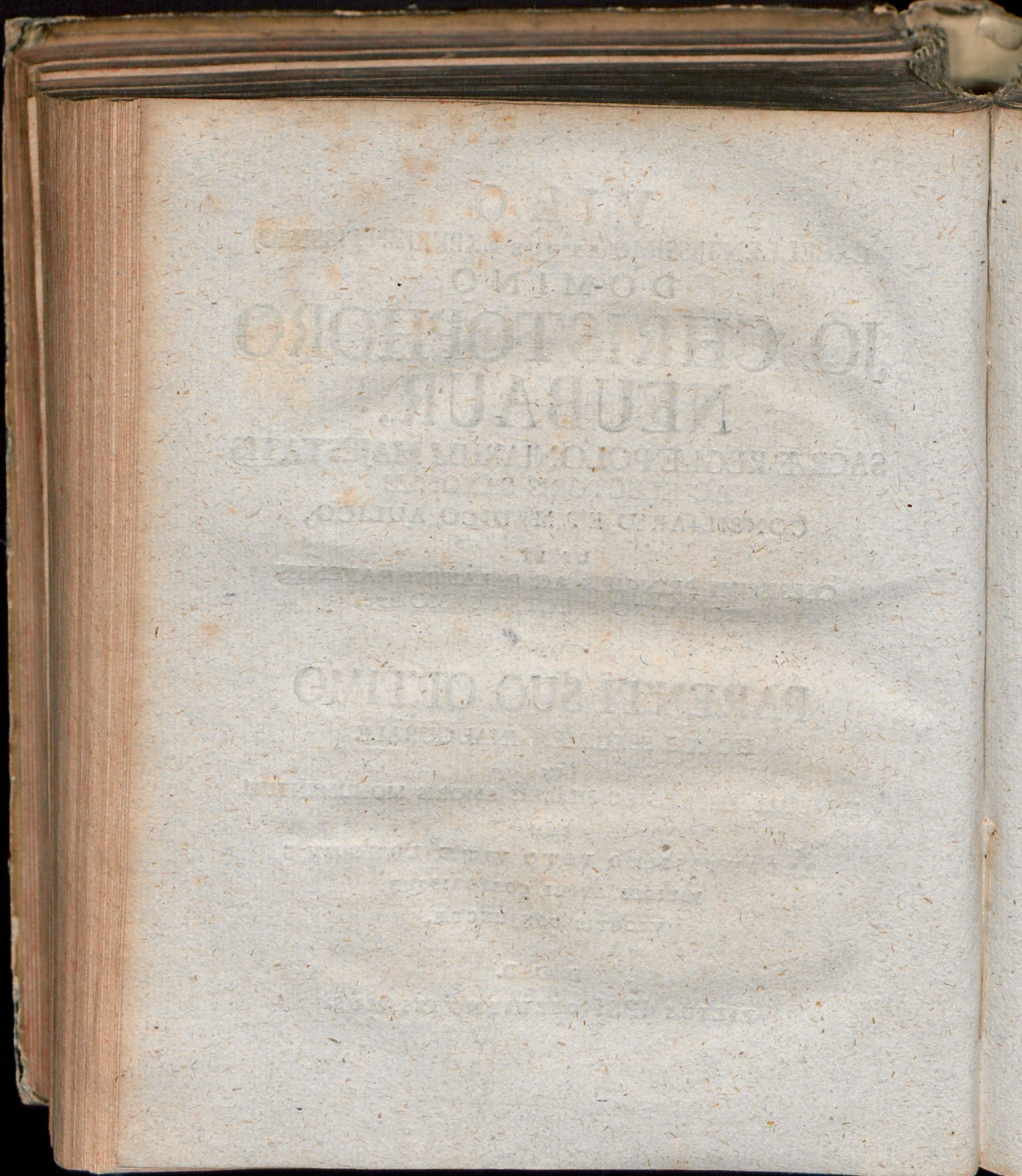
HALÆ MAGDEBURGICÆ,

TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

V I R O
EXCELLENTISSIMO ATQUE EXPERIENTISSIMO
D O M I N O
JO. CHRISTOPHORO
NEUBAUR,
SACRÆ REGIÆ POLONIARUM MAJESTATIS
AC ELECTORIS SAXONIÆ
CONSILIARIO ET MEDICO AULICO,
UT ET
CELISSIMI PRINCIPIS AC PALATINI RAVENSIS
ARCHIATRO SPECTATISSIMO ETC.

PARENTI SUO OPTIMO
HOCCE SPECIMEN INAUGURALE
IN
PERPETUÆ PIETATIS AC FILIALIS AMORIS MONUMENTUM
CUM
ARDENTISSIMO VOTO VITÆ LONGÆVÆ
VIRIBUS ANIMI CORPORISQUE
VEGETIS CONJUNCTÆ.

D. D. D.
FILIUS IPSI OBEDIENTISSIMUS.

VITO
 D O M I N O
 IO CHA STO RKO
 NEUBAU
 SACR. KNORRION
 COGNITIO
 PAREM SUO QVING
 VITO
 D O M I N O
 IO CHA STO RKO
 NEUBAU
 SACR. KNORRION
 COGNITIO
 PAREM SUO QVING

PROOEMIUM.

Agnam esse prudentiæ medica partem, si quis in rite dijudicandis & congrue tractandis corporis animique adfectibus varii generis, *temporis* potissimum rationem habeat, & veteres & recentiores artis *facultatis* antistites uno ore fatentur omnes. *Varia* autem occurrunt *temporis momenta*, tam in theoria, quam in praxi medica feliciter instituenda, de quibus omnibus ac singulis is, qui Medici prudentis nomen tueri velit, satis quidem sollicitè ut disquirat, necesse habet. Sive enim *varia anni tempora* consideret Medicus, sive *variâ* spectet *hominum*, qui morbos patiuntur, *ætatem*; alii se sistunt morbi *hiemales*, alii *vernales*, *æstivi* alii, alii vero *autumnales*; rursus alii sunt morbi *infantum* atque *puerorum*, alii *juvenum* atque *adolescentum*, alii denique *virorum* atque *senum*,

de quorum varia indole, suo jam tempore multa præcepit HIPPOCRATES, per *integram Sectionem tertiam Aphorismorum*. Sive denique ipsam *morborum durationem, ambitum & decursum*, illorum *principium, incrementum, statum & decrementum*, sive varias morborum *mutationes particulares*, certis quibusdam diebus contingentes, sive morborum *paroxysmos*, diversis diei horis, iisque vel antemeridianis vel pomeridianis redeuntes, & quæ sunt reliqua, paullo diligentius percrutetur naturæ minister; facile sane deprehendet, *motus* istos in morbis occurrentes præternaturales quidem, aut *ordinatos & stata tempora* servantes, non tam a *materia* morbifica, quam *propter materiam* corpori humano ejusque partibus tam solidis quam fluidis infensam; prudenti sane consilio, diversimode institui a natura. Hæc enim prout in statu naturali, pro diversi corporis rerumque corpus vario modo adficiendum motus suos vitales, naturales & animales varia ratione suscipit ad sanitatis conservationem, ita etiam in statu præternaturali, motus istos omnes, ad correctionem & expulsionem materiae morbificæ vitæ & sanitati adversæ, ita quidem dirigit, ut materiam agilem & nocivam *cito*, minus vero mobilem minusque periculosam *tuto*, utramque autem debito tempore debitoque ordine, licet non adeo semper *juvande*, per varia corporis colatoria ex corpore proscribat. Hinc recte judicat NENTÉ-
RUS in *Theoria hominis ægri* sive *Pathologia medica cap. IV. §. XIII.* „Ad tempora morborum semper esse
„respicendum, an scilicet morbi legitimo tempore
„inva-

„ invadant? an respectu ætatum sint congrui? an
 „ diutius quam par est extendantur, vel justo citius
 „ desinant? an debitas periodos observent? an ty-
 „ pum exacte servant, an verò sine typo sint? an
 „ symptomata respectu quatuor annorum temporum
 „ sint convenientia? & quæ sunt alia. Porro in mor-
 „ bis ætatum semper attendendum esse ad congestio-
 „ nes ætatibus convenientes, nec eas temere suppri-
 „ mendas vel turbandas esse, congestiones turbatas
 „ morbis maxime irregularibus viam sternere, in-
 „ congruas autem in quavis ætate esse periculosas;
 „ congestiones ad pectus gravioribus & magis acutis
 „ morbis portam pandere, quam quæ ad caput &
 „ abdomen fiunt, quoniam hæmorrhagia narium,
 „ hæmorrhoidum, mensium & lochiorum fluxus ni-
 „ mias hæc congestiones facile solvant. Addit mor-
 „ bos congruo anni tempore adfligentes facilius to-
 „ lerari, quam contrariò modo se habentes; omnes
 „ morbos velociter ordinariè tempora absolventes
 „ periculosiores esse reliquis; morbos periodicos &
 „ vere typicos minori ut plurimum periculo subje-
 „ ctos, quam periodo & typo carentes. Morbos,
 „ tandem ait, horis matutinis sive ante meridianis af-
 „ fligentes citius tempora sua absolvere, quam po-
 „ meridianos morbos, nisi maligni fuerint. „ Ex
 „ quibus facile intelligimus, quam necessaria utilisque
 „ sit prudenti Medico, varia non solum ista *tempo-
 rum* circa morbos, sed & *morborum circa varia anni
 tempora* occurrentium consideratio. Quare facile
 nemo mirabitur, cur specimen inauguralis loco hoc
 ipsum

ipsum *de morbis aëstivis* elegerim argumentum; præfertim cum jam ante me, in hac ipsa Fridericiana, nuper modo duæ prodierint dissertationes inauguales, una *de morbis hiemalibus*, altera *de morbis Vernalibus*, quarum utraque hac in re divum sequitur HIPPOCRATEM qui *Sect. III. Aphorismorum* de *duplici morborum differentia*, qua *varia anni tempora, variosque hominum ætates* differit ex instituto. Sequamur etiam nos laudabile illud exemplum, non obstante *climatis diversitate*, quippe quæ tanta sane non est, quanta vulgo creditur. Licet enim Græcia, ubi senex noster vixit, ad zonam torridam propius omnino accedat, ac Germania nostra; utraque tamen regio ad zonam temperatam pertinet, adeoque non nisi gradualis potest esse morborum differentia. Cumque de morbis *aëstivi* maxime *familiaribus* dixerit HIPPOCRATES *Aphorismo XXI.* qui ex interpretatione ANUTII FOESII ita sese habet: *Aestate autem horum nonnulli, & febres assiduæ & ardentes, & tertiana pluviosa, & quartana; vomitiones, alvi profusio, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines & sudamina.* Hic ipse vero Aphorismus sine precedente XX. cum non satis intelligi possit, eum ut hoc loco reperamus necesse erit. Est autem ille sequens: *Vere quidem insaniam, melanchotiam, comitiales, sanguinisque profusiones, angina, gravedines, raucitates, ruffes, lepræ, impetigines, vitiligines, & pustula ulcervosa pluviosa & tubercula, & articulorum dolores vel frigus, vel exacerbantur.* Eundem vero tenebimus ordinem in præsentî argumento, ut *primo quidem loco* brevem *morbo-*

morborum æstivorum exhibeamus recessionem; deinde vero causas horum morborum paullo curatius perscrutemur; tandem & triplicem adversus morbos modo dictos aperiamus artis salutaris fontem, diæreticum nempe, chirurgicum & pharmaceuticum. Faxit DEUS feliciter!

§. I.

Aestas, quam ab æstu solis nomen suum accepit. *Aestas quid se probabile admodum esse judicat VARRO, in hoc loco de sensu laxiori, quo annus integer in biemem & notet. astatem vulgo dispescitur, dimidiam anni partem, ab initio mensis Maji, ad finem usque mensis Octobris; in sensu autem strictiori, ubi quatuor anni tempora, ver nempe, æstas, autumnus atque hiems, eaque recte omnino constituuntur, quartam denotat anni partem, a fine circiter mensis Junii, ad finem ferme mensis Septembris, seu quod idem est, a solstitio isto, quod æstivum vocant, ad æquinoctium autumnale. Quemadmodum autem quodlibet anni tempus, duobus aliis, proxime nimirum antecedenti & subsequenti adeo propinquum est atque contiguum, ut v. g. hiemis initium finem autumnii, & finis hiemis veris initium immediate attingat; hæc ipsa vero temporis contiguitas magnam omnino aeris temperatamque illorum temporum convenientiam parit; ita facile patet ratio, cur quælibet anni pars, atque sic ipsa etiam æstas, in novam, adultam & præcipitem non male dispescatur.*

§. II.

Hinc si rem recte æstimamus, quodlibet anni tempus non nisi unum habet mensem sibi proprium, qui in medicantur e-
B
dio sivi.

dio constitutus est, a quo ipsi *temporum morbi* proprie vel *autumnales*, vel *hiemales*, vel *vernales*, vel *aestivi* adpellantur. Reliqui autem morbi, qui nova eveniunt aestate, si accurate loqui velimus, *aestivo vernaes*, qui autem aestate praecipite contingunt, *aestivo autumnales* dicendi forent. Quoniam etiam *ventorum tempestatumque* varia constitutio, aliaque causae plures, praeter variam aëris mutationem, ad morborum in quolibet anni tempore occurrentium diversitatem & varietatem, multum conferant. Id quod ipse jam monuit HIPPOCRATES *Sect. III. Aphor. IV. In temporibus quibuslibet, cum eodem die modo quidem calor, modo vero frigus nascitur, autumnales morbos expectare oportet.* Et *Aphor. XIX. Quilibet, inquit in quibusvis anni temporibus morbi sunt, nonnulli tamen in quibusdam ipsorum magis rari sunt, tum exacerbantur.*

§. III.

Qui vel communes sunt vel proprii.

Ex iis, quae de temporum anni, tempestatumque in illis occurrentium cognatione intima modo diximus, quod nempe aestatis initium cum fine veris, finis autem aestatis cum autumnus initio, quo ad ipsam aeris constitutionem, multis modis conveniant, facile intelligimus, *morbos aestatis* non solum, sed & reliquorum anni temporum omnium, quosdam *communes* quidem esse, quosdam vero *propriis*. Idque ipsum de *aestivis* atque *autumnalibus* morbis expressis verbis adserit HIPPOCRATES, *Aphorismo XXI. Aestate vero, inquit, nonnulli horum, morbos nempe vernalium, Aphorismo autem XXII. Autumno, ait, aestivi etiam multi morbi sunt.* De morbis vero *hyemalibus* & *vernalibus* eandem divo seni dedisse *sententiam*, ex ipsa morborum hyemalium vernalium

liumque recensione oppido apparet, ubi gravedines,
raucitates atque tusses, tum hyemi, tum veri familiares
esse contendit.

§. IV.

Jam si quæras, quinam morbi æstivi sint communes, *Communes*
quinam vero sint proprii; generatim modo HIPPOCRATES *duplicia sunt*
respondet: *Aestate vero nonnulli horum*, vernalium generis,
scilicet morborum, tum fiunt, tum exacerbantur. Sed
hac ipsâ quidem ratione nondum satis constat, quinam
sint isti *horum nonnulli*, qui æstivo pariter ac verno tem-
pore eveniunt; quemadmodum etiam dantur morbi *æsti-*
vo-autumnales, qui æstati cum autumno, & autumno cum
æstate, sunt communes. Audiamus hac de re doctissi-
mum HIPPOCRATIS interpretem, JACOBUM HOLLERIUM, *Ex mente*
UM, Medicum quondam Parisiensem celeberrimum, qui *Hollerii.*
in *Commentario ad hunc Aphorismum*: In singulis anni
partibus, inquit, sunt morbi & alieni, & cognati ac pro-
prii, ut æstate fiunt aliqui morbi verni & alii proprii.
Verni fiunt sub finem veris, & initio æstatis, usque ad
mensẽ Julium. Ut in his regionibus fere semper pri-
ma æstate oriuntur febres tertianæ nothæ, & duplices
tertianæ, quia bili permiscetur pituita vere collecta, ob
piscium esum, & cælum frigidius ac humidius. Sic
generantur continuæ nothæ, putrefacto sanguine, nec
non pituita putrida bili permista. Jam mense Julio, si
æstas habeat secundum naturam, fiunt exquisitæ tertia-
næ, vel prope accedentes ad exquisitas, fiunt continuæ
exquisitæ, & exquisitæ ardentes. *Inclinante vero æ-*
state, rursus gignuntur tertianæ nothæ, & continuæ no-
thæ, & ardentes nothæ; quæ quidem ut alii morbi au-
tumna-

„rumnales, aut fere autumnum attingentes, sunt longio-
 „res & periculofiores vernis illis tertianis & continuis;
 „idque ob cacochymiam autumnopropriam, & malignio-
 „rem materiam, magisque heterogeneam. *Quartanas*
 „quidam volunt hic expungi, quod sint magis familiares
 „autumno, possunt tamen fieri æstate, quartanæ a pituita
 „veris exusta & crassiore reddita *κ. τ. λ.* „ Addatur do-
 „ctissimus ejus Scholiasta, JOANNES LIEBAUTIUS, Medi-
 „cus Parisiensis non minus incelebris, in *Scholiiis* ad h. l.

§ V.

*Vnius modo
 generis, ex
 mente Fickii.*

Quamquam vero doctissimus Jenensium Medicus,
 JO. JACOBUS FICKIUS, recentior HIPPOCRATIS inter-
 pres, in *notis ad hunc Aphorismum*, quæ ante paucos ab
 hinc annos, Jenæ prodierunt c. l. ccc. xxix. verbis istis
 divi senis: *Æstate vero nonnulli horum*, paullo pressius in-
 hæreat, & uniusmodi generis morbos, æstati nempe no-
 væ cum veris sine communes agnoscat, ubi consimilis
 aeris temperies ut plurimum occurrat, ita enim ille; *Com-
 munes*, inquit, *cognoscere datur ex Aphorismo antecedente*,
*horum scilicet nonnulli, qui a bile notales simul ducunt, mor-
 boso æstatis humore, ut furor, comitialis morbus, tertiana
 & hæmorrhagia*; reliquos autem morbos omnes, quos
 hoc ipso *Aphorismo XXI. adtulit* HIPPOCRATES, sive ad-
 ulta, sive præcipite æstate contingant, æstati proprios
 esse velit. *Æstos enim*, ait, *legitima, intellecto in hoc A-
 phorismo, quomodo producat suos morbos proprios*; recen-
 set autem in sequentibus omnes ac singulos ab HIPPO-
 CRATE adductos morbos, tanquam æstati proprios, *non
 potest obscure esse, cum omnibus patiat, solem tunc radios
 & magis perpendicularares, pluviesque ac diuturniores in ter-
 ram*

ram mittere &c. Ipse tamen in *uotis ad sequentem Aphorismum XXII.* autumnum in tres partes dividendum esse arbitratur; ubi prima, æstati proxima, calidæ quoque ac sicca sit temperiei, adeoque *autumno* cum HIPPOCRATE *multos æstivos morbos* tribuit.

§. VI.

Hinc rectius omnino viderur sentire HOLLERIUS, *Nostra hac qui non solum morbos æstivo vernaes, sed etiam æstivo de re semen- autumnales, a morbis æstati adultæ propriis* discernit. *V. tia.* bi enim eadem vel admodum similis, & aeris & tempestatum deprehenditur constitutio, ibi & morbi admodum similes facile occurrunt; jam vero finis æstatis cum autumnii initio non minorem haber, quoad aeris temperiem, convenientiam, ac æstatis initium cum fine veris; quare æstas præceps cum autumno novo morbos etiam communes habear, necesse erit. Arque ita, si rem recte æstimamus, ex morbis istis ab HIPPOCRATE hoc ipso Aphorismo in medium prolatis, non solum *febres tertiana, sed & ophthalmia, & aurium dolores, inter morbos æstati cum vere communes; febres autem continua & ardentes, immo etiam continentes, oris ulcerationes, genitalium putredines & sudamina, inter morbos æstati proprios; febres vero quartana, ex parte etiam tertiana, vomitiones & alvi profusiva, inter morbos æstati cum autumno communes, potissimum referri debent.* Quamquam, ut jam antea diximus, varia tempestatum, eaque subitanea sæpe aeris permutatio, quibuscunque anni temporibus contingens, faciat, ut aliquando etiam media æstate, morbi vel vernaes vel autumnales tum fiant, tum exacerbentur. Quoniam autem a potiori plerumque fieri solet denominatio;

morbos æstati maxime familiares, secundum *tres* modo dictas *classes*, breviter hoc loco considerabimus. *Prima* classis morbos *æstivo-vernales* seu morbos *æstatis novæ*; *secunda* morbos *æstati adultæ proprios*; *tertia* denique morbos, *æstivo-ærummalis*, seu morbos *æstatis declinantis* vel *præcipitis*, ordine nobis sistet.

§. VII.

*Morborum
æstivorum
prima classis.*

Prima morborum æstivorum *classis* morbos exhibet *æstatis novæ*, seu quod idem est, morbos *æstivo-vernales*, quos æstatis initium cum fine veris communes habet plerumque. Monet ipse divus noster Senex, ab initio statim hujus *Aphorismi*, quod morborum vernalium nonnulli, inter ipsos morbos æstivos locum quandam inveniant. Ubi procul dubio ad eos maxime respicit, qui vere jam jam declinante potissimum observantur. Recte huc refert FICKIUS, quem antea jam laudavimus, præter *furorem morbumque istum comitalem*, varias *sanguinis fluxiones*, seu *hæmorrhagiâs* varii generis, *navium* non solum, sed & *uteri, hæmorrhoidum* &c. quippe qui vernales morbi plerumque ex plethora spissâ, per calorem vernum, ubi sol jam propius accedit, vel longinquius potius a nobis recedit, radios suos perpendiculariter magis in terram nostram mittit, aeremque calidiorem magisque elasticum reddit, magis minusve commota, concurrentibus aliis causis pluribus, tam propioribus quam remotioribus, originem suam trahunt. Bene etiam fecit vir doctissimus, quod *febres tertianas* inter morbos æstivo-vernales, seu æstati cum vere communes retulerit hoc loco, quippe qui motus naturæ universales, itidem a plethora, per calorem vernum æstivo admodum similem, in orgas-

mum

num deducta, frequenter fatis excitantur. Sed eodem jure & ophthalmias, & aurium dolores, tanquam sanguinis congestiones incompletas, ad eandem morborum classem, ad morbos nempe ætatis novæ, referre potuisset, quo jure maniam, epilepsiam, sanguinisque fluxiones inter morbos æstivo vernaes rerulit.

§. VIII.

Sed mittimus in præsentii furores; melancholias, *Pertinent morbum comitiale, & hæmorrhagias varii generis, de hac i. Febres quibus jam dictum fuit in differ. de morbis vernalibus; & tertiana.* primo loco *febres istas tertianas plurimas, quas inter morbos æstivos rerulit HIPPOCRATES, tanquam morbos æstivi novæ cum vere præcipite communes, breviter consideramus. Quemadmodum autem febris generatim quidem, quidquid etiam alii dicant in contrarium, ex mente & sententia B. STAHLII, bene omnino definitur a Celeb. Dn. JÜNCKER, Tabula de Febris in genere, per principii vitæ salutæ conamen, quo moribus secretorius & excretorius, ultra gradum naturalem quidem cultu, quantitati rament & qualitati causæ ut plurimum fati proportionaris, morbiferam aliquam materiam sive præoccupare, sive removere intendit; ita speciatim febris tertiana recte dicitur ab eodem: Species februm intermittentiæ, post tertium diem cum horrore atque succedente astu recurrentis, quibus moribus febrilibus principium vitæ noxiam aliquam materiam, in primis vis ut plurimum hærentem, pyraparare & evacurare conatur.*

§. IX.

Non solum verò *differit febris tertiana, ratione partium differens, & morborum diversio tempore recurrentium, aliarumque ferentia ab circum.*

aliis febribus, circumstantiarum respectu durationis, temporis invadendi, tam chronici quam acutis. & quæ sunt reliqua, a *quotidiana & quartana* febre; ista enim tertio quovis die, illa singulis diebus, hæc autem quarto demum die scenam suam ludit, aliosque, si gradus ejus spectes, gravius, plethoricos præsertim, alios vero mitius adfligit; sed & ratione *typi differt a febribus acutis*, tam *contineis*, quæ nec intermittunt, nec remittunt, quam *continuâ*, quæ singulis diebus ab exacerbationibus suis paullulum quidem remittunt, ad plenariam tamen intermissionem non perveniunt. Quamquam detur omnino *febris tertiana continua*, species quædam febrium compositarum, involvens paroxysmos, tertianæ intermittenti similes, cum calore nihil intermittente, sed frequenter ita excedente, ut ab uno paroxysmo ad alterum se extendat.

§. X.

Quanam ratione differant inter se. Porro *febris tertiana* intermittens *legitima* a febre tertiana notha probe discernenda est, quæ quidem etiam tertio quovis die recurrit, sed certum invadendi tempus nunquam observat, & præterea alia graviora habet symptomata, in tertiana legitima minus obvia. Frigus quidem lenis admodum est & transitorium, æstus vero ultra consuetum terminum extenditur; rursus adfert, post paroxysmos languorem, lassitudinem artuum, capitis gravitatem vertiginosam, somni inquietudinem, inadperentiam, &c. immo ad continuitatem pronæ sunt febres tertianæ anomalæ. Deinde alia est febris *tertiana simplex*, sive *fixa* fuerit, quæ certum tempus & horas observat, sive fuerit *erratica*, vel *vaga*, quæ tempus ordinarium modo anticipat, modo posticipat, alia vero est *tertiana duplex*,

duplex, quæ singulis diebus recurrit, ita quidem, ut paroxysmus primus & tertius, secundus & quartus, sibi invicem respondeant, e.g. primo die invadit ante meridiem, secundo post eundem, tertio antemeridianis rursus, quarto autem pomeridianis horis ingravescit, licet sub hoc schemate rarius occurrat. Tandem alia est febris *tertiana benigna*, quæ mitius se gerit, nullumque mortis adfert periculum, nisi quidem corrumpatur; alia autem est *tertiana maligna*, quæ interdum homines sub tertianæ larva invadit, sed mox erumpentibus maculis aliisque malignitatis indicis, insignem stragem edere solet.

§. XI.

Licet autem Febres tertianas plurimas, quod antea *Quo sensu* jam diximus, inter morbos æstati maxime *familiares* re- *barum plu-* *rimas huc* *referat Hip-* *ocrates.* *ferat Hippocrates.* videntur tamen istæ, ex mente & sententia ejusdem, non tam inter morbos æstatis ineuntis, quam potius ad finem inclinantis, locum quemdam invenire. Præterquam enim, quod *Apborismo XX.* inter morbos vernaes, quorum nonnullos hoc ipso *Apborismo XXI.* ad morbos æstivos referendos esse judicat, febrium nullam plane fecerit mentionem; ipsa sane febrium hoc loco, a divo nostro sene facta collocatio, ubi *primo* loco febres *continuas & ardenzes*, *secundo* autem febres *tertianas plurimas*, & *tertio* denique loco *quartanas* febres posuit, in eam nos facile perducere posset opinionem, ac si febres tertianæ minus recte inter morbos æstatis novæ referantur. Sed, quemadmodum ex morborum positu, in aphoristica illorum indicatione, sat infirmum ducitur argumentum, ita experientia quemlibet sa-

C ris

tis superque convincit, febres tertianas plerasque æstati novæ non minus quam præcipiti esse communes. Adeoque omnino recte fecit HOLLERIUS, quod loco supra jam citato febres tertianas, nothas maxime atque duplices, quanquam etiam simplices & legitimæ æstare nova non plane infrequentes sint, una cum febribus continuis nothis, morbis pariter æstivo vernalibus, ac æstivo autumnalibus adnumerare nullus plane dubitaverit. Quæ in re etiam alios, ex veteribus pariter ac recentioribus HIPPOCRATIS interpretibus, consentientes habet.

§. XII.

2. Refertur
huc meren-
tur ophthal-
mia, tam sic-
ca, quam
fluida.

Ad primam morborum æstivorum classem, quæ adfectus æstati cum vere communes complectitur, ipsas etiam ophthalmias & aurium dolores pertinere, supra jam diximus §. VI. infra autem, ubi de causis morborum æstivorum variis edisserendum nobis erit, hujus nostri adferri dabimus rationem. Disputant interpretes HIPPOCRATIS, utrum de ophthalmiis siccis, veris seu sanguineis strictè sic dictis, quippe quæ tunicæ adnatæ oculorum inflammationes stasin sanguineam pro causa habent; an vero de serosis magis & fluentibus, quas nothas alii adpellant, & stasin magis serosam involvunt, sermo sit hoc loco. ORIBASIVS siccis intelligit oculorum dolores, quoniam ex bilioso constituantur humore. Ob eandem vero causam, ob biliosi nempe humoris acrimoniam, sua mordicatione lacrymas proritantem ex oculis, non siccas, fluentes, sed intelligendas esse judicat ophthalmias JO. LIBAVTIUS Scholiastes, quem supra jam laudavimus. Verum utrasque rectè omnino conjunxit FICKIUS in notis ad hunc locum, quoniam a lymphæ acri biliosæ follicitentur glandulæ

læ lacrymales, a sanguine autem acri bilioso sicco sæpissime sistantur.

§. XIII.

Nec minori jure inter morbos æstati novæ cum vere declinante communes referri merentur *aurium dolores*, cum reliquis aurium adfectibus, *zinnitu*, qui ex depravatione auditus in perceptione soni formatur, & cum notabili insuper aurium siccitate conjunctus est, *susurru* & *pulsatione, auriumque fluxu*, ubi materia plus minus ulcerosa per aures excernitur, *gravitate* seu *defectu auditus* & *surditate*. Quippe qui adfectus omnes ab impetuosa humorum versus hæc loca congestione, & ab hinc pendente sanguinis stagnatione, interdum vero ab inflammatione internæ membranæ meatus auditorii, originem suam ducunt. Quamquam enim aliis quoque anni temporibus, morbi tam austrini quam aquilonii contingant, auribus non minus ac oculis noxam aliquam inferentes, ira enim artis medicæ Præsul *Aphor. XVII. Sect. III. Quæsidiana*, inquit, *constitutiones, aquilonia quidem, cogunt corpora, & firma agilia, beneque colorata ac auditu valentiora reddunt, ævum siccant, OCULOS MORDENT, & si pectus dolor aliquis habuerit, exasperant: ac austrina corpora exsolvunt & humectant, AUDITUM HEBETANT, caput gravant, vertiginem oculis, tarditatem corporibus adferunt, ævum humectant*. Ipse tamen oculorum auriumque adfectus, vere quidem exeunte & æstare ineunte, ob majorem sanguinis aliorumque humorum orgasmum, tunc temporis facile exurgentem, frequentiores omnino esse videntur, ac cum moderatior fuerit aeris temperies.

C 2

§. XIV.

§. XIV.

*Morborum
æstivorum
secunda clas-
sis.*

Sequitur nunc *secundo* morborum æstivorum *classis*, quæ morbos complectitur *æstivi* jam *adultæ* ferme *pro- prios*; quo præter febres *tertianas*, æstivæ vere communes, & *quartanas*, autumnæ etiam familiares, reliquos adfectus omnes tam universales, quam particulares, *Aphor. XXI.* nominatos, plerique referunt HIPPOCRATIS interpretes. Nos vero, sepositis adfectibus æstivo-vernalis, de quibus jam jam diximus, nec non æstivo-autumnalis, quorum infra fiet mentio, inter *morbos æstivi* supra jam § VI. *febres* potissimum *continuas* & *ardentes*, imo etiam *continentes*; deinde vero *oris ulcerationes*, *genitalium purvedines* & *sudamina* referenda esse monuimus. Quo jure illud fiat, ex doctrina de morborum æstivorum causis, quam paullo post seorsim trademus, facile constabit; antea autem secundam & tertiam morborum æstivorum classem sigillatim contem- plumur.

§. XV.

*Quo febres
maxime per-
tinent con-
tinuæ.*

Inter morbos æstivos proprie sic dictos, ex recen- sione divi nostri Senis, primum locum occupant *febres continuæ*, quæ quidem plenariam paroxysmorum inter- missionem nullam, remissionem vero aliquam agnoscunt, sive illa magis aut minus manifeste, tempore matutino, sive vespertino, sive quocunque alio, statò tamen ac certo, contingat. Invadunt ordinariè hæc febres, quibus natura, ope motuum secretoriorum & excretoriorum au- storum, vel materiam quamdam subtilem & organice ad sanguinis nimiam resolutionem & quidem putredino- sam producendam aptam, vel lympham vitiosam corri- gere

gere & expellere conatur, invadunt, inquam, cum horrore non continuo, sed cum calore in principio aliquo modo alternante & sæpius recurrente, non tamen diu, ut in intermittentibus, durante. Quoniam vero calor & reliqua symptomata febrilia nunquam plane intermittunt, sed ad novam vsque exacerbationem, ubi iterum ingravescent, *continuunt*; hinc *febrim continuarum* nomine recte omnino insigniuntur.

§. XVI.

Sunt autem *febres continuæ* diversæ plane indolis; *Quæ vel benignæ* enim sunt *benignæ*, quibus, licet multi adficiantur, *magna sunt,* pauci tamen e medio tolluntur vel sub multis anomalis *vel malignæ* symptomatibus, gravissimo periculo subjiuntur, sed plurimi sub placidis ac legitimis motibus secretoriis & excretoriis, ad pristinam sanitatem redeunt, quo præter febrem catarrhalem benignam, scarlatinam & pustularem seu purpuram urticatam, febris cholericæ, & biliosa ardens seu causus porissimum referuntur. *Alia vero sunt malignæ & contagiosæ,* quæ propter materiæ peccantis specialem constitutionem, eamque neque per artem, neque naturæ motibus alterabilem, aut secretioni & excretioni non obedientem, in plurimis aut aliquibus saltem ægrotis eventum salutarem non sortiuntur, sed ubi citra turbationes febris extraneas, sive a regimine, sive a therapia præpostera provenientes, ægri sub gravioribus symptomatibus cardialgicis, convulsivis, lipothymicis, pulsum debilitantibus decumbunt, aut moriuntur, cuius generis sunt ipsa pestis, febres pestilenciales, nec non aliquando reliquæ exanthematicæ & contagiosæ, præsertim vero si epidemica accedat aëris constitutio, unde etiam

facile immo ordinarie, per contagium vel universale vel particulare cum aliis subjectis communicantur.

§. XVII.

*Speciatim
huc refert
Hippocrates
febres ar-
dentes.*

Ex febribus continuis ætati maximæ familiaribus, febres ardentes, seorsim nominat, hoc loco HIPPOCRATES. Quamquam vero hodie febres biliosæ omnes, nonnullis, ob insignem ardoris gradum, ardentium nomine veniant; rectius tamen *febris biliosa ardens*, seu *causus*, qua voce utitur in textu græco noster Senex, discernitur ab aliis a febre ita dicta *cholericæ* seu *biliosæ*. Licet enim utraque sit febris acuta continua, secundaria, a natura eum in finem instituta, ut noxa, a bilis acrioris effusione præternaturali & nimia metuenda, mature præcaveatur, aut actu jam facta, quanta fieri potest celeritate tollatur; in eo tamen differt *causus*, seu febris ardens strictè sic dicta, a febre *cholericæ* seu biliosæ, quod in hac excretionibus biliosæ modo per vomitum, modo per diarrhoeam, modo *ava* & *vata* simul obveniant; in *causo* autem materia illa noxia conclusa potius detineatur, unde *causus* etiam multo acerbior & periculosior esse solet, febre cholericæ, quæ, si ægro mature modo feratur auxilium, sæpius curatur; *causus* vero, quem non male alibi *febrem lethiferam* HIPPOCRATES adpellat, inprimis si jam involuit, curationem rarius admittit, sed paucis diebus ad mortem properat.

§. XVIII.

*Speſtant huc
etiam febres
continentes.*

Addimus hoc loco febres, quas vocant, *continentes*, quæ in eo differunt a continuis, quod nec remissionem nec intermissionem ullam habeant, sed a prima invasione ad declinationem usque uno impetu perdurent, quo febris

bris ephemera simplex & plurium dierum, itemque synochus simplex & purrida pertinet. Causa equidem harum febrium omnium proxima & immediata est vehemens sanguinis nimium abundantis exagitatio, eaque a variis causis internis e. g. nimia partium sulphurearum in sanguine praesentium copia, ab animi excandescencia, & quae sunt reliqua, oriri potest; experientia tamen constat, quod causa occasionalis proxima plerumque sit externa. Sequuntur enim haec febres ordinarie, vel corporis motus exagitorios universaliore, praecipue sub calida tempestate susceptos, & ultra modum continuatos, cursorios videlicet, saltatorios, aliosve; vel particulares, folius quasi sanguinis commotiones orgasmicas, ab *aere calidore* excitatas. Vnde haud raro accidit, hasce febres excitari a *graviori solis aestu*, vel totum corpus, vel caput nudum feriente. Ex quo facile intelligimus, febres continentes inter morbos aestati ferme proprios, jure quidem optimo locum quandam sibi vindicare.

§. XIX.

Post febres continuas & continentes, morbis *aestivis* *Oris ulcera* proprie sic dictis *oris ulcerationes*, *genitalium putredines*, *tiones. genitalium pu-* & *sudamina*, ob eandem, quam modo diximus, causam, *merito adnumeramus.* Siquidem *oris ulcera*, tam critica *trudines & sudamina.* quam symptomatica, ardente solis aestu, aestate media facile oriri solent, quando nempe serosa pars flavae bilis acris & tenuis, ut judicat HOLLERIUS l. c. petit superficiem oris, vel saliva salibus biliosis praegnant, quod putat FICKIUS, ejusmodi oris ulcerationes producit. Quemadmodum ab eadem bile flava, aestate maxime commota, ex mente & sententia HOLLERII, oriuntur *genitalium putredines*.

eredines, per quas non caneros intelligere oportet, ut semper facit CELSVS, sed cum GALENO putrilagines materiae, & putrilaginosa, pudendorum ulcera, quibus nisi tempestive succurratur, oboriuntur gangraenae & sphacelismi, vel intra diem unum aut duos; ex mente autem FICKII biliosus, uvidus, salsus mador & humor in genitalibus, praesertim mulierum, putrilaginosa effecit pudendorum ulcera. *Sudamina*, ἰδρωα, gallice *eschaubouilleures*, vel, ut hodie scribunt, *eschaubouures*, sunt exanthemata parva, HOLLERIO judicante, quae accidere solent mollioribus, & pueris & mulieribus, in cute praesertim faciei, cum in sudore, si quid est crassioris materiae, quodque non facile exhalet, restitat in cute. Quodsi vero IO. LIBAVTIUM, scholiastem ejus audiamus ad h. l. ἰδρωα. seu *sudamina* ista HIPPOCRATIS, sunt pustulae quaedam miliares toto corpore, maximeque in dorso sparsim obortae, a sudorificae materiae acrimonia, salibus nempe non dilutis, irregularitate sua in cutis poris haerentibus, & ejus findentibus fibras, quod FICKIVS addit, qui doctissimum HOLLERII interpretem hac in re sequitur. Sed rectius omnino generatim hanc vocem ἰδρωα exponit Poesivs in *Oeconomia* HIPPOCRATIS, per *pustularum* genus, ex biliosis & mordacibus humoribus cutem lancinantibus & exulcerantibus, quod ex sudoribus provenit, aestate vexans.

§. XX.

Morborum aëstivorum classis morbos continet *aëstatis jam praecipitis*, seu declinantis, quos *aëstivo autum-vertis classis*, *nales* supra jam diximus, *febres* nempe *quartanas*, ex parte etiam *tertianas*, itemque *vomitiones*, & *alvi profluvia*.

Autia. Sunt qui febres *quartanas* autumnino magis quam æstati familiares, easque, adeo ex morborum æstivorum catalogo expungendas esse contendunt, quemadmodum ipsas etiam vomitiones & alvi profluvia ad eandem classem, morborum nempe autumnalium, febres autem tertianas inter morbos vernaes potius, quam æstivos referendas esse judicant. Verum, si ea modo hoc loco repetamus, quæ §. VI. tum de varia tempestatum diversis anni temporibus, mutatione, frequenter satis contingente, tum de triplici morborum æstivorum classe, tum de temporum & tempestatum proxima cognatione supra quidem in medium produximus; deinde vero ea etiam addamus, quæ de morborum æstivorum causis mox dicenda nobis erunt; tota illa de serie morborum vernalium, æstivorum, autumnaliumque controversia facile componi poterit.

§. XXI.

Est autem *febris quartana*, ex consensu Medicorum Febres quartane, & ex parte tertiana. omnium, febrium intermittentium species, quarto quoque die cum frigore & succedente æstu agrum invadens; quo labore febrili motus vitales materiam aliquam noxiam, circa viscus aliquod hypochondriacum hærentem, corrigere, removere, & hac ratione visceris læsionem avertere contendunt. Causa itaque materialis huius febris est materia viscida, renax, plerumque in visceribus hypochondriacis, cum vena portæ connexionem habentibus, stabulans, e.g. in hepate, liene, glandulis meseraicis, aut in primis viis. Quoniam vero, quod bene moner COSCHWITZIUS *Parbol. Parv. II. Sect. I C. IX. §. XXIX.* viscera illa ita constituta sunt, ut simultaneos, vehementesque sanguinis impulsus, in statu etiam naturali, citra

D merum

metum infarctus majoris, minus tolerare possint, nec non sanguis melancholicorum, quibus hæc febris præ aliis familiaris esse solet, justo spissior, & ad motus citatioris ineptior est, partesque spongiosæ & porosæ minus parulæ, sed magis strictæ existunt. Hinc mirandum plane non est, quod Natura hic circumspicte agat, regulasque sanæ rationis observet, dum lenioribus illis moribus materiæ stagnantis divulsionem & absterisionem contendit quidem, sed majorum insimul infarctuum successum studiose evitare conatur. Interea tamen, ne rota sua intentione frustretur, id quod uno simultaneo actu perpetrare nequit, plures repetitis, & diutius continuatis moribus & actibus compensare adlaborat. Hæc de febre *quartana* sufficiant in præsentî; de febribus autem *tertianis* supra jam satis superque dictum fuit §. IIX. seqq.

§ XXII.

Quo jure
huc referen-
tur.

Non negamus, *febres quartanas autumnæ* adeo esse familiares, ut nonnunquam, ab ipsis artis salutaris interpretibus, *februm autumnalium* nomine κατ' ἐξοχὴν insigniantur; quemadmodum etiam HIPPOCRATES *Aphor. XXII* subsequente, inter morbos autumnales istas febres refert. Idquæ non sine ratione sufficiente; siquidem *frigido humida aeris autumnalis constitutio* excretionum periphericarum præclusioni, adeoque impuritarum variarum in corpore retentioni, ipsorumque humorum lentescentiæ & visciditati, febrium quartanarum causæ proximæ, magis omnino favere videtur, quam *calida aeris æstivi temperies*. Præterquam vero, quod aliæ quoque dentur febrium quartanarum causæ occasionales, e. g. febris tertiana, vel quotidiana male curata, vitæ genus se-
dentia.

dentarium, otiosum, speculabundum, errores in diæta commissi, præsertim autem potuum nimis refrigerantium abusus, corpore sub æstu solis maxime calente; ipsa sanè aeris æstate jam declinante constitutio, adeo quidem calida plerumque neutiquam deprehenditur, ut potius ad frigidum humidam autumnæ temperiem cum calore æstivo sæpius alternantem, propius accedat. Ex quibus facile etiam intelligimus, cur æstate ad finem properante, rursus gignantur febres tertianæ nothæ, immo non solum tertianæ, sed experientia teste, febres quoque continuæ ardentesque anomalæ oriantur.

§. XXIII.

Tandem & vomitiones & alvi profusiva inter morbos æstivo-autumnales referimus hoc loco. Vomitiones
& alvi profusiva. Quanquam enim symptoma utrumque, prouti ipsimet monuimus §. XVII. cum febre cholericâ seu biliosa, mediâ autem æstate sæpius occurrat; de diarrhœis tamen satis superque constat per experientiam, quod illæ non solum ob intemperantem fructuum horæorum, potuumque sæculentorum & vere fermentescentium ingestionem, sed quam maxime ob nimiam abdominis refrigerationem, post prægestam seri colliquationem, per corporis exagitationem tempore messis maxime frequentem, æstati declinanti admodum sint familiares. Ad vomitiones vero quod attinet, illæ sanè febribus biliosis non adeo quidem absolute propriæ sunt, ut etiam in aliis febribus, præsertim vero tertianis, ubi vitium materiale in primis viis hæret, sæpius obveniunt; in febre autem quartana non facile occurrunt, nisi quidem febris a manifesta ciborum incongruorum ingestione initium suum duxerit.

D 2

§. XXIV.

§. XXIV.

*Morborum
aestivorum
caussa gene-
ralior, ex
mente Eickii
aliorumque.*

Pergimus ad *secundum* dissertationis nostræ *momentum*, quod de morborum *aestivorum* *caussis* tum *generalim*, tum *speciatim* de *caussis* morborum *aestivo vernalium, aestivi adulta propriorum, & aestivo autumnalium* breviter exponet. Et quidem *generaliores* morborum *rationes*, ex fundamentis astronomico chemico physicis sequentem in modum subducit, FICKIUS in *notis* ad h. l. „Æstas, inquit, „legitima quo modo suos producat morbos proprios, non „potest obscurum esse, cum omnibus pateat, solem tunc radios & magis perpendiculares, pluresque ac diuturniores in terram mittere, unde calefiat aer valde, & omnia „macrocosmica & globi terraquei corpora, quorum tam „fluidæ tam solidæ particulæ motus vi, a reliquis magis „consistentibus divelluntur, & in auras abripiuntur, omnis „generis, & in iis salinæ atque sulphuræ, quarum omnium atque simul nitri aerei mutua lucta, cum vehementia „& celeritate motus, solis calore excitato, aerem adhuc tenuiorem & simul acriorem, majorisque impetus efficit, „viventibus corporibus molestum. Hæc enim maxime, „quoad fluores suos alterantur, unde feri defectus, reliquæ „magis concentrantur, salinæ acrefcunt, & sulphuræ subtilisantur, cum effectu attenuationis, caliditatis & velut „inflammationis sanguinis & humorum, a bilis copiosæ, „calidæ simul & aeris productionem idonearum, & simul „torius siccitate Haud minus motus vehementia multæ „a solidis partibus deteruntur moleculæ efferunturque, „quo ipso habitus corporis diminuitur in mole non solum, „sed & viribus, ad humorum crasin a mediocritate dejectam. Ejusmodi inquit, corporis & humorum constitutio

„tio

ratio fons est morborum in *Aphor. XXI. recenſitorum.* Ex quibus omnibus facile intelligimus, ſanguinem bilioſum, calidum, ſiccum, tenuem acrem, valdeque mobilem, ex mente Medici Jenenſis, aliorumque, qui eum in hac re ſequuntur, principem eſſe morborum æſtivorum cauſſam; id quod etiam in ſequentibus, de ſingulis ab HIPPOCRATE h. l. in medium prolatis morbis, diſtinctius oſtendit.

§. XXV.

Nos, qui tam motus febriles univerſales, quam par-
 ticulares congeſtorios, quibus plerique, ſi non omnes, æſti-
 vi morbi abſolvuntur, non *a materia*, vel bilioſa acri, vel vi-
 ſcida & tenace, ſed potius *propter materiam* morbiſicam, œ-
 conomiæ animalis adverſam, e corpore vivo eliminandam,
 ab ipſo ita dictæ naturæ conatu, extraordinario nempe, &
 in tantum præternaturali, in finem tamen ſalutarem ſuſce-
 pro, cum ſolertiſſimis morborum ſcrutatoribus, ex verita-
 tibus facti, jure optimo derivamus; *orgaſticam* quidem *ſan-*
guinis, abundantis præſertim con. motionem, a majore calo-
 ris æſtivi gradu facilius omnino exſurgentem, morborum
 æſtivorum *cauſſam occaſionalem ſatis prægnantem* facile ag-
 noſcimus. Quemadmodum vero plures dantur febrium
 congeſtionumque, præter calidioris aeris intemperiem,
 cauſſæ procatarctiæ, quo varii *errores d'æſtici* in cibo,
 potu motuque corporis mox excedente mox deficiente,
 mox calefacti nimium, mox nimis & ſubinde rurius refri-
 geranti, æſtivo tempore frequenter ſatis commiſſi, & quæ
 ſunt reliqua, referri debent; ita tantum abeſt, ut humo-
 rem bilioſum, æſtate acriorem reddidum, unicam dicamus
 morborum æſtivorum cauſſam, vel efficientem, vel mate-
 rialem; ut potius *miniam ſanguinis*, ab *aere calido æſtate*

contingentem, rarefactionem, inter primarias modo febrium aliorumque morborum æstivo tempore occurrentium causas occasionales hoc loco referamus.

§. XXVI.

Morborum æstivo-vernali-um causæ specialiores.

Ad causas autem morborum æstivorum specialiores quod attinet, primo loco occurrunt morbi ita dicti æstivo-vernales, quos nova quidem ætas cum vere in æstatem declinante communes plerumque agnoscit, quo præter hæmorrhagias varii generis, furorem & morbum comitalem, febres potissimum tertianas plurimas, ophthalmias, auriumque dolores supra §. VII. usque ad §. XIII. præcipue retulimus. Si HOLLERIUM & LIBAUTIUM, doctissimum ejus scholiastem consulamus hac in re, ille quidem in *Commentario* ad h. l. „In his, inquit, regionibus semper prima æstate oriuntur, febres tertianæ nothæ & duplex tertiana, quia bili permiscetur pituita vere collecta, ob piscium esum, & cælum frigidius ac humidius; hic autem in *Scholiis* ad HOLLERII *Commentarium*: „Ea, scribit, parte anni, quæ definitur ab ortu Vergiliarum ad ortum Arcturi, nonnulli accedunt morbi verni, quod æstatis principium veris naturam retinet, tum a commotione humoris exitum non habentis, tum ab abscessu facto intro, aut foras, aut alio quo oportet. Et paullo post: Febres, ait, tertianæ plurimæ oriuntur a particulari adfectione partis alicujus gignentis, mittentis, trahentis, aut suscipientis biliosum excrementum, cujus motu, putredine aut collectione paroxysmus altero quoque die exciratur. Quemadmodum FICKIUS ad hunc locum, morbos ætati cum vere communes, a consimili aeris temperie, qua ut plurimum veris finis & æstatis initium gaudere solent, febres autem tertianas a cruditatibus

tatibus primarum viarum biliofis, recte omnino deducit. *Ophthalmia* autem, & *aurium dolores*, eandem cum morbis vernalibus, qui vere exeunte potissimum eveniunt, originem habent. Crescente enim mense Majo æstivi solis calore, abundantis sanguinis etiam crescit commotio, unde variæ istæ oriuntur humorum congestiones, tam completæ, quam incompletæ.

§. XXVII.

Inter *morbos æstatis jam adulta*, *febres continuæ* & *Morbi æstivæ ardentes*, itemque etiam *continentes*, primum sibi vindicant locum; idque non solum ob *summum æstivi caloris unde oriatur gradum*, unde sæpe impetuosa evenit humorum exagitatione, sed maxime ob *aerem*, æstivo quidem tempore sereniorum, & nihilo tamen minus admodum aliquando *impurum*, quippe qui variis putridis subtilioribus exhalationibus, præsertim circa lacus & paludes, sub nimio & intensiore solis æstu, imprægnatur. Ista autem aeris æstivi inquinatio, cum partium tam fluidarum quam solidarum nostri corporis mixtionem & structuram, fermentativa & putredinosa sua corruptione, facile evertere possit; huic quidem periculo vitæ & sanitati nostræ imminenti, medicinam parare conatur natura, tum per motus vitales solito auctiores, varieque alteratos & modificatos generatim, tum speciatim per motus secretorios & excretorios certo ordine, mensura, paroxysmo & periodo ita institutos, ut materia ista admodum subtilis, putredini concipiendæ, & concitandæ apta, quantocyus per varia coloria e corpore proscribatur. Ex quo facile etiam intelligitur, unde *oris* istæ *ulcerationes*, *genitalium putredines* & *sudamina* varii generis, originem suam trahant.

§. XXVIII.

§. XXVIII.

*Unde prove-
niant morbi
aestivo-au-
tumnales.*

Quæ de morbis aestivo-vernalis, illorumque causis diximus §. XXVI. ea, mutatis modo mutandis, de morborum *aestivo-autumnalium causis* dicenda nobis erunt hoc loco. *Consimilis* nempe *aeris temperies*, quam finis ætatis cum autumnii initio plerumque habet communem, sufficientem nobis præbet februm quartanarum ex parte etiam tertianarum, vomitionum itidem & alvi profluviorum rationem. *Æstate* enim in finem declinante, calidissima aeris temperies, ætati adultæ ferme propria, in *frigido-humidam autumnii* constitutionem, cum calore aestivo sæpius alternantem, facile abire solet; unde libera feri halituosi perspiratio admodum sufflaminatur, corporisque impuritates indies augentur, quas & moribus febrilibus universalibus, vel particularibus excretoriis *ævo & ætate*, eliminare conatur natura. Accedunt aliæ causæ plures procatarticae §. XXII. seq. in medium jam prolatae, quas ne limites dissertationis excedamus, repetere nolumus in præfenti.

§. XXIX.

*Pro præca-
vendis & a-
vertendis
morbis aesti-
vis remedia.*

*Ex fonte dia-
setico.*

Ex iis, quæ de indole ac natura, causisque morborum æstivorum ætati novæ, adultæ & præcipiti familiarium, satis quidem, pro instituti ratione exposuimus, de ipsis illis *auxiliis remediisque*, pro præcavendis & avertendis æstivi temporis adfectibus, ex *vripticis* salutaris artis fonte necessariis, facile nobis constare poterit. Quemadmodum vero *regulæ diætetica generatim*, rectum & legitimum rerum non naturalium usum potissimum concernunt; ita *speciatim*, ad morbos ex calidiore & sicciore aeris temperie oriundos, tam præcavendos quam avertendos,

tendos, *victus* requiritur *mediocris*, *εὐχρῆμα καὶ εὐπεπτος*, ad frigidum præsertim ac humidum inclinans. Quam in rem inserviunt cremor, ptisanæ, juscula avenacea, carnes gallinarum, caponum cum passulis, succo citri, lactuca, acetosa, & similibus ad gratum saporem condita, quippe quæ refrigerant, humectant, sitimque insimul placant. Potus aquosus sit paullo largior, cerevisia tenuis, hordeacea & bene defæcata, alterata acidulis, vinosus autem tempore æstivo parciore esse debet reliquis anni temporibus. Nec frigido semper, nedum frigidiore potu, fervente solis calore, utendum nobis est, quippe qui viscerum læsionibus ansam facile præbere potest; ut potius potum calidum non adeo quidem saturatum, ad compescendum sanguinis orgasmum, humores spissiores diluendos, & cacochymiam biliosam corrigendam, quam prudentissime nonnunquam interponamus. *Egerenda* respondeant ingerendis, retinenda vero excretis; *somnus & vigilia*, *motus & quies*, præsertim vero *animi perturbata*, debitam servent moderatorem. Calida autem aeris intemperies, de qua primo loco dicendum nobis fuisset, vel mutatis eo tempore habitaculorum sedibus & locis, vestibis, stragulisque ad æstatem compositis, quantum fieri potest, prudenti ratione effugienda, vel usu reliquarum rerum nonnaturalium moderato, aquæ, florum, graminisque sparsione moderanda, vel quod optimum, duriore paululum vitæ genere, frigore nempe & calore a teneris adstricto, alacri & constante animo, fortiter quidem sustinenda erit.

E

§. XXX.

§. XXX.

Ex fonte
Chirurgico.

Fontem Chirurgicum si consulamus, statim nobis se
se offert, sacra illa Chirurgorum & multorum Medico-
rum anchora, *Venesectio*. Hæc licet in *morbis* præca-
vendis *æstivis*, curandisque aliis, ex quantitate potissi-
mum oriundis adfectibus, ad plethoram nempe immi-
nuendam, & humores aliorum derivandos, locum quen-
dam habere possit; tantum tamen abest, ut in febribus
varii generis, quæ maximum omnino morborum æsti-
vorum numerum faciunt, insignem aliquam utilitatem
præstet, ut potius, si unicum forte exceperis *febrem sy-
nocham*, majus omnino inferat damnum. Recte judicat
laudatus DN. JUNCKER tabula de *Venesectione in cute-
lis* atque *observationibus*: tantum sæpe esse *abusum Ve-
nesectionis in febribus*, præsertim *acutis*, ut revera adse-
verare liceat, multos ægros hac ratione trucidari. Ra-
tiones hujus adfert, quas statim subjicit, dignæ sunt, quæ
hic legantur: „Febres acutæ, *inquit*, versantur in secre-
„tione & excretionem materiarum, quæ sanguinis & vi-
„tium partium mutationi corruptionem minantur, vel
„lene initium jam sumserunt. Hæc secretio & excretio
„pro diversitate causarum differt; alia enim ad *colliqua-
„tionem sanguinis in serum*, & hinc exonerationem per
„*urinam & sudorem* tendit; alia ad subtilium halituoso-
„rum miasmatum secretionem & jugem lenem excretio-
„nem per *transpirationem halituosam* vergit; alia per *suc-
„cesivam expressionem* materiæ talis erysipelaceo - aposte-
„matosæ ad superficiem corporis per *exanthemata* pro-
„gredi necesse habet; alia ad sinceram *sanguinis exonera-
„tionem*, & quidem *criticam*, pertinaciter inclinat; alia
„*vomi-*

„*vomitivis*, alia catarticiis excussionibus intenta est &c.
 „Quodsi itaque febris aliqua *exhalatione*, *sudore*, vel *ex-*
 „*anhematis* solvi debeat, Venæsectio autem institua-
 „tur, debita illa & unice necessaria secretio & excretio
 „sufflaminatur, & febris plerumque funestum eventum
 „sortitur. „ Nec in febribus intermittentibus, ubi viti-
 „um in primis viis hæret, opus erit venæsectione.

§. XXXI.

Ex fonte autem *pharmaceutico* ea modo hoc loco *Ex fonte*
 commendabimus remedia, quæ in febribus legitime tra-*pharmaceu-*
 ctandis, generatim quidem naturæ scopo videntur esse *tico*.
 consentanea. Hæc, prouti circa initium & incremen-
 tum *præparat*, *disponit* & *secernit* materiam noxiam, in
statu vero & *sub declinatione* præparatam materiam per
 convenientia loca *excernere* & *eliminare* adlaborat; ita
 quod bene monet *Excell. Dn. JUNCKERUS*, tabula de
 febribus in genere, duplicis generis remedia potissimum
 exposcit, quorum alia *præparationi* & *secretioni*, alia ve-
 ro materiæ mobilis *excretioni*, ea qua decet ratione, in-
 fervire possunt. Ad *priorè* classem, præter *humectan-*
zia, *lentamque humorum crassitiem* & *tenacitatem resoluten-*
zia, quo radices & herbæ alexipharmaco-temperatæ,
 itemque salia absterfiva & digestiva, ex acido vitriolico
 & alcali fixo parata pertinent, ea refert maxime, quæ
acrimoniam sulphureo-salinam, & *tenuem obrundunt* &
 incrassant, qualia sunt absorbentia ostracodermata, nitro-
 sa, subacida, emulsiva. Ad posteriorem vero *evacuan-*
rium nempe *remediorum* classem, partim *diaphoretica*
 spectant, partim *alexipharmaco-diuretica*, partim vero
 E 2 *alvum*

olum leniter expedientia. De vomitoriis autem, quæ in febribus intermittentibus aliquando locum habere possent, ira judicat *Vir doctissimus*, quod nec in his adeo necessaria sint, quoniam primarum viarum cruditates ita disponi & præparari possunt per alia remedia, ut sine tali tumultu commodius eliminari queant. Hæc de *febris æstivi maxime familiaribus* sufficiant hoc loco; de reliquis morborum æstivorum remediis plura qui desiderat, adeat *Excell. JUNCKERI Conspectum medicinæ theoretico-practicum.*

T A N T U M.

MON.

MONSIEUR

Personne ne viera point qu'il faut agir sagement en toutes choses, mais, qui agit sagement, agit de même régulièrement; donc, si nécessaire qu'est la régularité en general, aussi nécessaire est elle dans l'éru-
de de la Médecine, étant une science si fort estimable au genre humain. Aucum ne scauroit pas être digne fils d'Esculape, qui ne s'est pas soucié de la Philosophie & des Mathématiques, par quoi en partie il se prépare à cette science, en partie y met un bon fondement. Je me pourrai passer de la peine de prouver ce-ci, vü qu'il est & connu à chacun dans le siècle éclairé où nous vivons; il est seulement à plaindre, qu'un grand nombre, tout de propos & par opiniâtreté veulent obscurcir cette lumière. Qui est ce qui ne croie? qu'un Medecin se doit non seulement arrêter aux effets des remèdes, mais aussi approfondir leurs causes. Il me doit demontrer la cause des changemens dans le corps humain & me dire: pourquoi un changement plutôt que l'autre s'y trouve dans le même moment; mais quiconque veut faire ce-ci doit être auparavant Philosophe: Qui est ce, qui ne sache? que sous la Physique on n'est qu'un Charlatan, qui se sert des remèdes si bien nuisibles que salutaires contradictoires que

prouvés dans l'expérience pour guerir une maladie. On accordera, je crois, volontier cette partie & d'autres de la Philosophie, mais on s'imaginera pourtant d'être exempt de la Morale, mais pour ne parler point de ce qu'elle rend l'homme raisonnable, elle nous apprend principalement, comment il faut être bonnête-homme dans son métier & conserver sa conscience sans tache; chose, qui est fort nécessaire dans la Médecine, particulièrement grand-nombre se trouvant, qui font passer des certains remèdes pour des mystères, qui pourtant ne sont autre chose, que des mo'ens de tromper les stupides. De même je n'ai pas besoin de prouver, que les Mathématiques y sont absolument nécessaires, car ce sont elles, qui renferment ces trésors, dont on se sert d'ordinaire en d'autres sciences. Que fut, il y a cinquante années sans cette admirable science la Physique? si non un assemblage des termes vuides, des opinions & des songes creux. Il est donc certain, que ces deux sciences doivent être liées avec la Médecine, aussi certain qu'il est que trois fois trois font neuf & pas dix. Si donc quelqu'un s'approche avec ces armes incomparables à ces parties, qui encore d'un côté appartiennent à la Physique d'un autre côté à la Médecine même & pareillement avec le plus bel ordre, il ne sauroit pas manquer qu'il n'en existe un sage & prudent Médecin, encore qu'autrefois quelques-uns se soient imaginés, qu'un bon Praticien ne fasse pas la même personne d'avec un bon Théoréticien, mais qu'il puisse bien avoir appris une bonne Théorie & à cela non obstant être Empirique. S'il y a qu'encore il se trouvent beaucoup des choses dans la Médecine réservées pour le tems à venir, il ne s'ensuit pas qu'ils ne doivent être fondées sur la raison & l'expérience.

vience. Mais que cela suffise. Vous MON CHER vous approuvez ce, que j'ai dit par votre louable exemple. Vous avez choise le iuste ordre dans vos études j'en suis remoin il y a deux années, mais que dis je? tous ceux qui vous connoissent. Qu'y a-t-il donc de plus raisonnable que de cueillir aujourd'hui le prix de votre diligence poine interrompue? Qu'y a-t-il, qui soit plus à presumer que ce, que Vous ferez à l'avenir des progrès souhaitables dans la Pratique. Quant au premier s'y prens à présent une part pas médiocre, Vous-m'avez toujours été un véritable ami, car vous m'avez aimé sincerement & contribué beau-coup à mon bonheur; quant au second je vous désire du fond de mon ame l'assistance d'en Haut, afin que toutes vos entreprises réussissent, ce qui ent. erien-dra d'autant mieux ma satisfaction. Au reste je ne souhaite rien autant que de Vous donner toujours, tout éloigné, que je pourrois être, des preuves convaincantes de mon affection & amitié vñ. que je suis de tout mon coeur

MONSIEUR

Votre

très-humble & oblige Serviteur & Ami

C. H. GOTTWALT.

Pl. 157. 80

?

ULB Halle

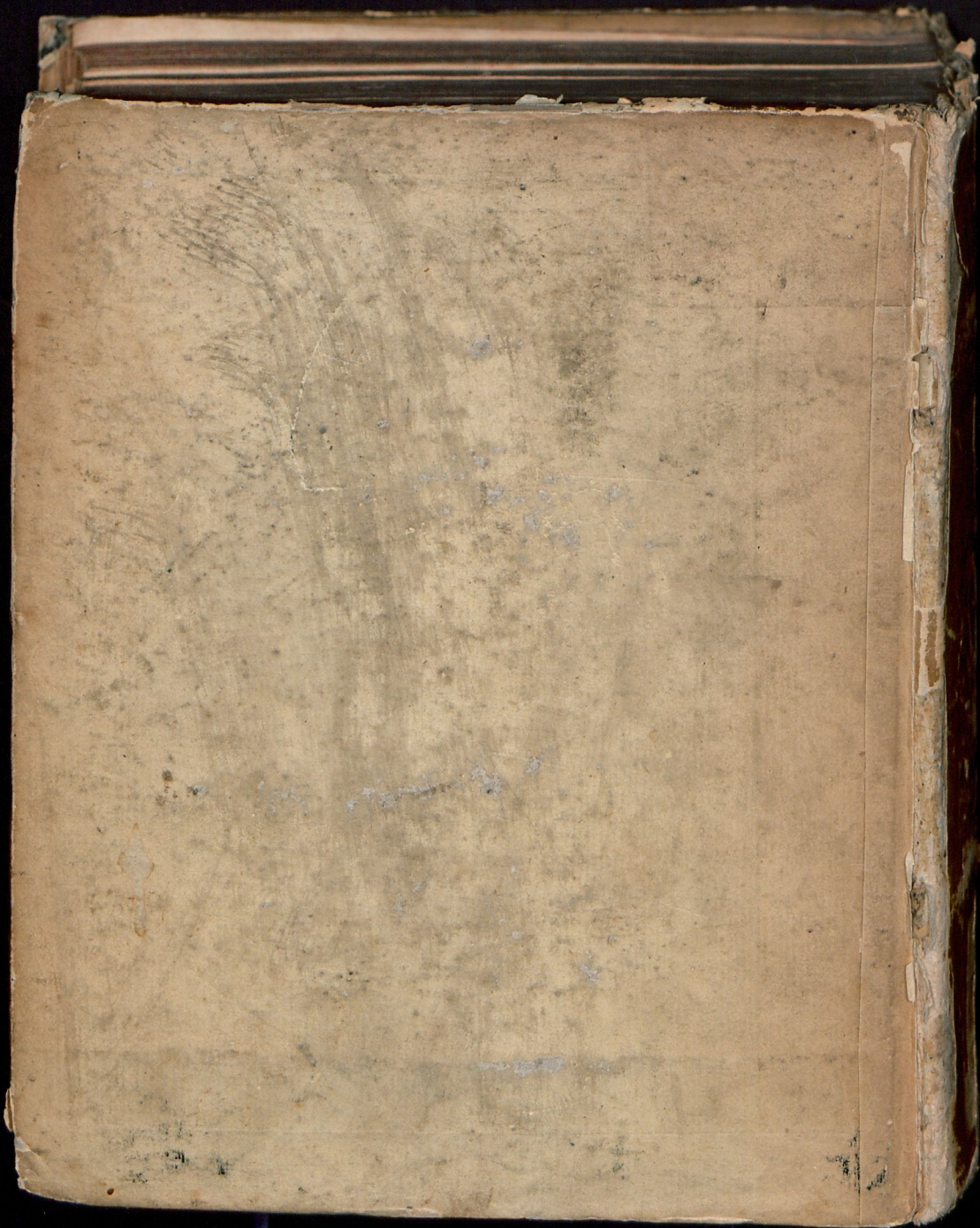
3

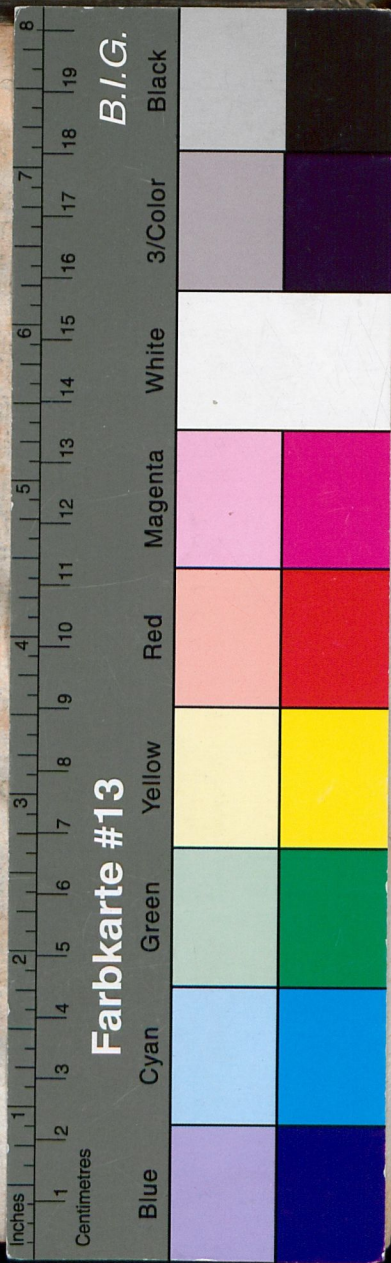
002 179 687

sb

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
MORBIS ÆSTIVIS,

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſa Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E
DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. PÖRUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE
PUBLICO ORDINARIO, ETC.
FACULT. MEDICÆ SENIORE

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore ſuo, omni honoris cultu proſequendo,
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DO-
CTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSVETIS,
ANNO MDCCXLV. D. SEPTEMBR.
PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET
AUCTOR ET RESPONDENS

CHRISTIAN GOTTLOB NEUBAUR,
FRAUSTADIO POLONUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.